

הכנסת ועדת האתיקה

החלטה מס' 19/18

ירושלים, י"ח בטבת התש"ע
4 בינואר 2010

לכבוד
חברי הכנסת

חברי הכנסת הנכבדים,

אני מביאה בזה לידיעתכם את החלטתה של ועדת האתיקה מיום ה' בטבת התש"ע (22.12.09) בקובלתו של חבר הכנסת אורי אריאל נגד שר הביטחון חבר הכנסת אהוד ברק בעניין שדרוג כרטיס טיסה לו ולרעייתו ממחלקת עסקים למחלקה ראשונה.

הוועדה קבעה כי אין מקום לספק כי שדרוג כרטיס טיסה למחלקה גבוהה יותר, ובמקרה דנן ממחלקת עסקים למחלקה הראשונה, מהווה טובת הנאה.

הוועדה החליטה, איפוא, כי בהתחשב בהוראות סעיף 2 לחוק שירות הציבור (מתנות), התש"מ-1979, והוראות סעיף ד להחלטה בעניין המתנות, על שר הביטחון חבר הכנסת אהוד ברק להעביר למדינה את שווי ההטבה שקיבלו הוא ורעייתו.

עם זאת, ובהתחשב בטענתו של חבר הכנסת ברק כי פעל בתום לב, וכי סבר שהדבר מותר בשל תפקידו בעבר כראש הממשלה, החליטה הוועדה שלא להטיל עליו אמצעי כלשהו, ולהסתפק בהעברת שווי המתנה למדינה ובהבהרה הנרחבת המפורטת בגוף ההחלטה.

מצ"ב לעיונכם ההחלטה המפורטת של הוועדה, המהווה גם ריענון לחברי הכנסת בדבר הנהלים הנוהגים בכל הקשור לקבלת מתנות בכלל ולסוגיית השדרוג בפרט.

בכבוד רב,

חה"כ שלי יחימוביץ'
יו"ר ועדת האתיקה

החלטה מס' 19/18

החלטה של ועדת האתיקה בקובלנתו של חה"כ אורי אריאל נגד חה"כ אהוד ברק שר הביטחון בעניין שידרוג כרטיס טיסה ממחלקת עסקים למחלקה ראשונה מיום ה' בטבת התש"ע (22.12.09)

1. הקובלנה

- 1.1 ביום י' בכסלו התש"ע - 27 בנובמבר 2009, פנה הקובל, חבר הכנסת אורי אריאל, אל ועדת האתיקה, בקובלנה נגד חבר הכנסת אהוד ברק, שר הביטחון, בעניין טיסתו ביום 10 בנובמבר 2009 מניו יורק לישראל. לדברי הקובל, בהתאם לתחקיר שפורסם בתקשורת, קיבלו השר ברק ורעייתו הגב' נילי פריאל-ברק שדרוג לכרטיס הטיסה שלהם, ממחלקת עסקים למחלקה ראשונה, ללא כל תשלום.
- 1.2 לטענת הקובל, הסכמתו של השר ברק לשדרוג הכרטיסים מהווה קבלת טובת הנאה אסורה ועומדת בניגוד להחלטות ועדת האתיקה של חברי הכנסת. לדבריו, "אין חולק על כך ששדרוג מושב הטיסה, בוודאי בטיסה טרנס-אטלנטית, הוא בגדר שדרוג משמעותי".

2. תגובת הנקבל

- בתגובתו מיום י"ט בכסלו התש"ע - 6.12.2009 (שנמסרה באמצעות עוזרת השר עו"ד רות בר), העלה שר הביטחון מספר טענות:
- 2.1 הנסיעה המדוברת היתה נסיעה ממלכתית בתחום מדיני בעל חשיבות רבה, והכללים בנוגע לנסיעת שר לחו"ל, המעוגנים בתקנון הממשלה, אינם עוסקים בעניין.
 - 2.2 נהלי ועדת האתיקה, מתייחסים לסיטואציה של נסיעת חבר הכנסת לחו"ל במימון של גורם חיצוני.
 - 2.3 מעבר של שר הביטחון, במהלך טיסה בתפקיד, ממחלקת עסקים למחלקה ראשונה, נעוץ בהסדר הקיים מימים ימימה בחברת אל-על ביחס לראשי ממשלה לשעבר, ואין בכך משום קבלת טובת הנאה או ניגוד עניינים אסור. גם חוק שירות הציבור (מתנות), התש"מ-1979, האוסר על עובד ציבור לקבל מתנה, אינו רלבנטי למקרה דנן.
 - 2.4 החלטת ועדת האתיקה מיום 12.2.02 בעניין קבלת מתנות וטובות הנאה בידי חברי הכנסת, איננה מכוונת לנושא נסיעות לחו"ל דווקא, וספק אם ניתן וראוי להחילה על המקרה דנן.
 - 2.5 הנקבל אף הדגיש בתגובתו, כי מדובר בהטבה או במחווה סמלית בלבד, הניתנת מטעמי נימוס ע"י חברת אל על לשר הביטחון אשר אף כיהן בעבר כראש ממשלה, ויש לראותה ככזו.

3. החלטת ועדת האתיקה

- 3.1 הדין אינו מתיר לחברי הכנסת לקבל טובת הנאה בקשר למילוי תפקידם: חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ס-1970, כללי האתיקה לחברי הכנסת והחלטות שונות של ועדת האתיקה (החלטה בעניין קבלת מתנות וטובות הנאה בידי חברי הכנסת מיום ל' בשבט התשס"ב - 12.2.2002 (להלן – **ההחלטה בעניין מתנות**); החלטת ועדת האתיקה בעניין מימון נסיעות לחו"ל של חברי הכנסת מאותו מועד, החלטת ועדת האתיקה בעניין צבירת נקודות מועדוני "הנוסע המתמיד" מיום ט' באדר התשס"ז – 27.2.2007 ועוד).

לענייננו, ראוי להזכיר מספר עקרונות, שנקבעו בחלק א' להחלטה בעניין המתנות, וביניהם:

"חברי הכנסת יסרבו לקבל טובת הנאה כלשהי, במישרין או בעקיפין, העלולה להתפרש בעיני הבריות כנסיון להשפיע על הדרך שבה ימלאו את תפקידם הציבורי."

וכן:

"חברי הכנסת יהיו רגישים גם לכל חשש של מראית עין של נסיון להשפיע עליהם באמצעות טובת הנאה כלשהי."

סעיף ב' להחלטה האמורה קובע כי:

"חבר הכנסת לא יקבל, לעצמו או לקרובו, טובת הנאה בקשר למילוי תפקידו, או בשל היותו חבר הכנסת."

"טובת הנאה" הוגדרה בהחלטה כ-

"כסף, שווה כסף, נכס, מוצר, שירות או טובת הנאה אחרת, ובכלל זה –

(ג) הנחות בקשר לרכישת מצרך או קבלת שירות מעבר להנחה המקובלת לגבי כלל הציבור, או שדרוג מצרך או שירות מעבר לרמה לגביה ניתן תשלום"

3.2 ההגדרה של המונח "טובת הנאה" בהחלטה בעניין המתנות, אינה מותירה מקום לספק, כי שדרוג כרטיס טיסה למחלקה גבוהה יותר, כמו ממחלקת עסקים למחלקה הראשונה, נכנס לגדריה ומהווה טובת הנאה.

3.3 ועדת האתיקה דוחה את הטענה, לפיה השדרוג נעשה בקשר להיותו של שר הבטחון חבר הכנסת ברק ראש ממשלה לשעבר ולא בקשר למילוי תפקידו כיום או בשל היותו חבר הכנסת.

ועדת האתיקה קובעת, כי מי שמכהן כחבר הכנסת, חלים עליו כל המגבלות והסייגים החלים על חברי הכנסת בקשר לקבלת מתנות וטובות הנאה, ולעניין זה אין חבר הכנסת רשאי להיתלות בתפקידים אחרים שמילא בעבר, או שהוא ממלא בהווה, כעילה לאי תחולת ההחלטה לעניין המתנות לגביו. כל עוד מכהן אדם כחבר הכנסת, קיימת מראית עין לפיה מתנה או הטבה ניתנת לו בשל כהונתו כחבר הכנסת, גם אם בפועל היא ניתנת לו בתוקף תפקידיו הקודמים, ולפיכך היא אסורה, אלא אם כן ניתן לקבלה בהתאם לסייגים לאיסור, הכלולים בחוק ובהחלטה בעניין המתנות.

לעניין זה ראוי להזכיר גם את החלטת ועדת האתיקה מיום כ"ז בתשרי התשס"ה (12.10.2004) בקובלנה של אליעזר וולטמן, מנכ"ל עמותת "אומ"ץ" נגד חברי הכנסת שמעון פרס, בנימין בן-אליעזר, דליה איציק וחיים רמון, אשר טסו בלא תשלום במטוסו הפרטי של איש עסקים, ובה נאמר כדלקמן:

"על חבר הכנסת כנבחר הציבור חלות, בין היתר, נורמות התנהגות ראויה במסגרת אתיקה, שיש באי קיומן טעם לפגם."

בסעיף 1א לכללי האתיקה, שהוסף בפברואר 2004, נקבעו ערכים כלליים שלפיהם על חבר הכנסת לפעול. בין היתר, נאמר בפסקאות (4) ו-(5) כי חבר הכנסת **"יעשה לטיפול אמון הציבור בכנסת"**, ו**"ישאף לשמש דוגמא אישית להתנהגות ראויה"**.

הציבור רשאי לדרוש מנבחריה שהיושרה שלהם תהיה ללא דופי, ועל חברי הכנסת לנהוג כך שלא יפגע אמון בציבור בהם. על חברי הכנסת להיות רגישים לכל חשש של מראית עין של ניסיון להשפיע עליהם באמצעות טובת הנאה כלשהי."

לדעת הוועדה, כל עוד קיים חשש, שמתן טובת הנאה עלול להיתפס בעיני הציבור כקשור למילוי תפקידם כחברי הכנסת, יש לאסור זאת, שאם לא כן עלול אמון הציבור בכנסת ובחבריה להיפגע.

לועדה אין ספק כי בכך שהסכים לקבל את השדרוג פגע הנקבל במעמד הכנסת ובמעמד חבריה, וחיזק את התחושה הקיימת למרבה הצער בקרב חלקים ניכרים בציבור כי חברי הכנסת הם נהנתנים שאינם מהססים לקבל הטבות הנובעות מתפקידם. בכך חטא הנקבל כנגד חובתו לעשות לטיפול אמון הציבור בכנסת וחובתו לשמש דוגמה אישית ומופת להתנהגות נאותה. הוועדה אף דוחה את הטענה בדבר "הסדר הקיים מימים ימימה בחברת אל-על ביחס לראשי ממשלה לשעבר" בהיותו בלתי רלוונטי. להסדר כזה או אחר הנוהג בחברה עיסקית אין קשר לכללים המחייבים את חברי הכנסת.

3.4 הנקבל טוען, כי מדובר בהטבה או במחווה סמלית בלבד. בהחלטה בעניין המתנות אכן נקבעו מספר סייגים לאיסור על קבלת טובת הנאה, וביניהם:

"קבלת מתנה סמלית הניתנת לשם פרסומת או מטעמי נימוס";

ועדת האתיקה קובעת, כי שדרוג כרטיס טיסה אינו בגדר מתנה "סמלית". זוהי מתנה בעלת ערך כספי רב, גבוה בהרבה ממתנות אחרות, שלגביהן קבעה הוועדה איסור לקבלן (כרטיסים למופעים, למשל). כיוון שכך לא ניתן לקבלה, אף אם הנותן מתכוון לעשות כן כמחווה או מטעמי נימוס.

3.5 ועדת האתיקה דוחה את טענות הנקבל, המתייחסות לתקנון עבודת הממשלה ולנהלים של ועדת האתיקה. כללי האתיקה לחברי הכנסת והחלטותיה של ועדת האתיקה, אינם בגדר "נהלים", ואין באזכורם של אלה בתגובה, בדרך שבה אוזכרו, כל רלבנטיות לקובלנה.

ועדת האתיקה קובעת, כי בהסכמתו של חבר הכנסת אהוד ברק, שר הביטחון, לשדרג את כרטיסו ללא תשלום, הוא הפר את כלל 1א(4) לכללי האתיקה של חברי הכנסת, הקובע כי חבר הכנסת "ישמור על כבוד הכנסת וכבוד חבריה, יהיה מסור למילוי תפקידיו בכנסת, ינהג בדרך ההולמת את מעמדו כחבר הכנסת, ויעשה לטיפול אמון הציבור בכנסת". פעולה זאת עומדת גם בניגוד לכלל 4 לכללי האתיקה, הקובע כי חבר הכנסת לא יקבל, במישרין או בעקיפין, הנאה חומרית בעד מעשה שעשה, בכנסת או מחוץ לה, בתפקידו או במעמדו כחבר הכנסת.

3.6 בהתחשב בהוראות סעיף 2 לחוק שירות הציבור (מתנות), התש"מ-1979, והוראות סעיף ד להחלטה בעניין המתנות, קובעת ועדת האתיקה, כי על חבר הכנסת אהוד ברק להעביר למדינה את שווי ההטבה שקיבלו הוא ורעייתו.

עם זאת, ובהתחשב בטענתו של חבר הכנסת ברק כי פעל בתום לב, וכי סבר שהדבר מותר בשל תפקידו בעבר, החליטה הוועדה שלא להטיל עליו אמצעי כלשהו, ולהסתפק בהעברת שווי המתנה למדינה ובהבהרה המפורטת בהחלטה זו.

3.7 ועדת האתיקה מבקשת להבהיר, כי ככלל, ההנחה היא שמתנה או טובת הנאה לחבר הכנסת ניתנת לו בשל כהונתו האמורה, אלא אם יוכח אחרת, ולפיכך אסור לו לקבלה, גם אם נטען, כי היא ניתנת לו בקשר לתפקיד שמילא בעבר. לפיכך, מתנה או טובת הנאה כאמור תהיה מותרת, רק אם מתקיימים הסייגים הקבועים בחוק, או הסייגים שעליהם החליטה הוועדה.

4. החלטת הוועדה תונח על שולחן הכנסת.